

**ANALITIČKI IZVJEŠTAJ:
ANALIZA PRAĆENJA
KRIVIČNIH PREDMETA
U OBLASTI TRGOVINE LJUDIMA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Zenica, april 2020.

 ENTAR
ŽENSKIH PRAVA

Projekat:

„Kroz lavirint institucionalne zaštite, do ostvarenja prava žrtava trgovine ljudima“

Naslov:

Analitički izvještaj: Analiza praćenja krivičnih predmeta u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini

Autorke:

Meliha Sendić i Aida Ćosić

Urednica:

Meliha Sendić

Izdavač:

Centar ženskih prava, Zenica

Tiraž:

Namijenjeno za elektronsku distribuciju

S A D R Ź A J:

UVOD	2
I FENOMEN TRGOVINE LJUDIMA	2
II ZAKONODAVNI OKVIR	3
III METODOLOGIJA PRAĆENJA	7
IV STRUKTURA ANALIZE	9
V ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	21
VII PREPORUKE	24

UVOD

Analiza krivičnih predmeta iz oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini nastala je kao dio aktivnosti u okviru projekta Balkan act Now (BAN – faza III) sprovođenjem akcije pod nazivom „Kroz lavirint institucionalne zaštite, do ostvarenja prava žrtava trgovine ljudima“.

Podaci dobijeni prikupljanjem i analizom presuda za krivična djela trgovine ljudima usmjereni su na poboljšanje zakonodavnog okvira u procesuiranju i suzbijanju djela trgovine ljudima, ali i za razvijanje novih javnih politika orijentiranih ka unaprjeđenju institucionalnog odgovora za stvaranje funkcionalnijeg i efikasnijeg modela zaštite žrtava trgovine ljudima.

Analiza je fokusirana na materijalno pravne aspekte (pravnu kvalifikaciju, kaznenu politiku, primjenu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti) kao i procesnopravne aspekte (položaj oštećenih, ostvarivanje naknade štete putem imovinskopravnih zahtjeva).

I FENOMEN TRGOVINE LJUDIMA

Dosadašnje analize, izvještaji međunarodnih organizacija i vlada pojedinih zemalja koje prate fenomen trgovine ljudima, evidentno ukazuju na to da je BiH zahvaćena trgovinom ljudima kao zemlja porijekla, tranzita i odredišta.¹

U proteklih nekoliko godina pojavio se novi fenomen u BiH – trgovina ženama i djevojkama koje se vrbuju u lancu trgovine ljudima unutar BiH, najčešće radi seksualne eksploatacije. Dok je broj stranih državljanke u opadanju, broj državljanke BiH raste. S porastom trgovine državljanke unutar BiH, agencije za sprovođenje zakona i tužilaštva suočili su se s novim izazovom na polju identifikacije i istraživanja zločina vezanih za trgovinu ljudima.²

Osnovni pojmovi

Trgovina ljudima podrazumijeva prodaju i kupovinu neke osobe u cilju njene eksploatacije, kao i sve druge radnje koje mogu biti dio tog procesa (npr. vrbovanje, prijevoz, skrivanje i sl.). Eksploatacija se uvijek održava upotrebom sile, prijetnjama, prevarama, zloupotrebom ovlašćenja ili zloupotrebom teškog položaja, otmicom ili na neki drugi način. Cilj trgovine ljudima je ostvarivanje zarade (ili neke druge koristi) kroz neku vrstu iskorištavanja žrtve. Izraz *trgovina ljudima* isto tako obuhvata slijedeće pojmove krivičnih djela koja su predviđena Krivičnim zakonom BiH: zasnivanje ropskog odnosa i prevoz osoba u ropskom

¹ Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, Izvještaj o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini za 2018. godinu; Link: http://msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/godisnji_izvjestaj?id=17955; Drugi izvještaji Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine o stanju u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini; Link: http://msb.gov.ba/anti_trafficking/dokumenti/godisnji_izvjestaj/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=104&pageIndex=1; USA Department of State Trafficking in person report, juni 2019, godine; Link: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf>

² Smjernice za postupanje regionalnih monitoring timova za borbu protiv trgovine ljudima u BiH; Link: <https://bih.iom.int/sites/default/files/TRAFIC/SMJERNICE%20ZA%20POSTUPANJEREGIONALNIH%20MONITORING%20TIMOVA%20ZA%20BORBU%20PROTIVTRGOVINE%20LJUDIMA%20U%20BOSNI%20I%20HERCEGOVINI.pdf>

odnosu, te međunarodno vrbovanje radi prostitucije. Također obuhvata krivična djela trgovine ljudima koja su predviđena krivičnim zakonima entiteta i Brčko Distrikta BiH radi bavljenja prostitucijom, iskorištavanja djece u svrhu pornografije, proizvodnju i prikazivanje dječije pornografije, navođenje na prostituciju i upoznavanje djeteta s pornografijom.

Prostitucija je praksa dobrovoljnog upuštanja u seksualne aktivnosti, obično s osobama koje nisu supružnici ili prijatelji, radi direktne isplate u novcu ili drugim vrijednostima. Prostitucija može biti dobrovoljna ako je u pitanju individualni izbor isključivo punoljetne osobe, pod uvjetom da to nije organizirana aktivnost u kojoj osoba učestvuje.

Žrtva/oštećena: Zakoni o krivičnom postupku u BiH ne određuju značenje izraza „žrtva“, za razliku od značenja izraza „oštećeni“. Međutim iz sadržine odredbi u kojima se taj pojam upotrebljava, može se zaključiti da se pod „žrtvom“ podrazumijeva osoba neposredno pogođena učinjenjem krivičnog djela, odnosno osoba koja je učinjenjem krivičnog djela pretrpjela direktnu štetu - po svoj fizički ili psihički integritet, duševni mir, materijalna dobra, osnovna ljudska prava.

Svjedok je lice bez čijeg svjedočenja nema izgleda da se u krivičnom postupku istraže i utvrde činjenice ili utvrdi boravište osumnjičenog lica, ili bez čijeg svjedočenja bi to bilo znatno otežano.

Vrbovanje/regrutiranje u domenu trgovine ljudima obuhvata razne oblike prevare, obmane, laži i/ili iskrivljivanje činjenica kako bi se uvjerila osoba - žena, dijete, i/ili muškarac - da pristane na ponuđene, odnosno lažno predstavljene, uvjete života i/ili rada u matičnoj zemlji ili u inostranstvu.

II ZAKONODAVNI OKVIR

2.1. Međunarodni standardi

Jedan od osnovnih međunarodnih instrumenata usmjerenih na prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima je „Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom“, koji se još naziva i Palermo protokol³ ili Protokol o trgovini ljudima.

Palermo protokol dopunjava Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala uvažavajući činjenicu da efikasna akcija na prevenciji i borbi protiv trgovine ljudskim bićima zahtijeva sveobuhvatan međunarodni pristup kako u zemljama porijekla, tako i zemljama tranzita, odnosno krajnjeg odredišta.

Prema Palermo protokolu trgovina ljudima znači vrbovanje, transport, transfer, skrivanje i primanje lica, putem prijetnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploatacije.

---

³ Palermo protokol usvojila je Generalna skupština UN 15. 11. 2000. godine. Bosna i Hercegovina je potpisnica i Konvencije i Protokola o trgovini ljudima (Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori, broj 3/02).

Eksploatacija obuhvata, u najmanjoj mjeri eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, servitut ili uzimanje organa.

Ukoliko je upotrijebljeno bilo koje od sredstava izvršenja, sam pristanak žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju bit će nevažan. Vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili primanje djeteta u svrhu eksploatacije smatra se trgovinom ljudima, čak i ako ne obuhvata bilo koje od sredstava izvršenja.

Protokol obavezuje države potpisnice na usvajanje zakonskih i drugih mjera koje trgovinu ljudima, odnosno ponašanje predviđeno u njegovom članu 3., kvalificiraju kao krivično djelo kada je počinjeno s namjerom.

Dalje obavezuje na kriminalizaciju samog pokušaja, saučesništva kao i organiziranja ili naređivanja drugim licima da počine krivično djelo trgovine ljudima.

Osim dijela koji definira obaveze države u smislu kriminaliziranja trgovine ljudima, Protokol o trgovini ljudima obuhvata i segment zaštite žrtava, koji podrazumijeva pružanje odgovarajuće asistencije u smislu zaštite privatnosti i identiteta žrtava, pružanje informacija o administrativnim i sudskim postupcima, pomoć pri prezentiranju njihovih interesa u postupku protiv počinitelja krivičnog djela, razmatranje sprovođenja mjera za obezbjeđenje fizičkog, psihološkog i socijalnog oporavka, komunikaciju sa nevladinim organizacijama i drugim elementima civilnog društva, a naročito obezbjeđenje odgovarajućeg smještaja, pružanje pravne pomoći, pružanje savjeta i informacija na jeziku koji žrtve trgovine ljudima mogu razumjeti, ljekarske, psihološke i materijalne pomoći, te zaposlenje i mogućnost obrazovanja.

Žrtve trgovine ljudima moraju imati mogućnost dobijanja kompenzacije na ime pretrpljene štete. Svaka od država potpisnica se obavezuje da prilikom primjene odredaba Protokola koje se odnose na zaštitu uzima u obzir godine starosti, spol i posebne potrebe žrtava, naročito potrebe djece, uključujući odgovarajuće stanovanje, obrazovanje i brigu o njima.

Drugi značajan međunarodni instrument predstavlja Konvencija Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (u daljem tekstu: Konvencija VE).

Konvencija VE ima cilj da spriječi trgovinu ljudima, da zaštiti žrtve i da procesuirati krijumčare.

Obuhvata sve oblike trgovine ljudima, bez obzira da li su unutar države, ili prekogranične, te da li su povezane ili nepovezane s organiziranim kriminalom. Pokriva sve oblike eksploatacije, kao i sve žrtve trgovine ljudima (žene, muškarce i djecu), ali uključuje i mjere za promociju partnerstava sa civilnim društvom i međunarodnu saradnju. Dodatni značaj Konvencije VE je fokus na ljudska prava i zaštitu žrtava, jer trgovinu ljudima definiše kao kršenje ljudskih prava i napad na dostojanstvo i integritet ljudskog bića. Navedeno podrazumijeva odgovornost država ukoliko ne poduzmu mjere na prevenciji fenomena trgovine ljudima, ne uspostave mehanizme zaštite žrtava, te ukoliko efikasno ne istraže predmete trgovine ljudima. Trgovina ljudima se definiše na isti način kao u Protokolu UN, a njome se uspostavlja nezavisni mehanizam nadgledanja koji se smatra jednim od glavnih prednosti Konvencije VE. Mehanizam nadgledanja se sastoji od Grupe eksperata u borbi

protiv trgovine ljudima (GRETA) i Komiteta članica, a njegov je zadatak da ocijeni na koji način se odredbe Konvencije VE implementiraju u praksi.

Pored navedenih, za suzbijanje trgovine ljudima značajni su i neki drugi međunarodni dokumenti, čije je potpisnik i BiH.

Konvencija Ujedinjenih naroda za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena utvrđuje obavezu država članica da preduzimaju sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, radi suzbijanja svih oblika trgovine ženama i iskorištavanja prostitucije žena.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta obavezuje države članice da preduzmu sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere za sprječavanje otmice, prodaje ili trgovine djecom u bilo kojem cilju i u bilo kojem obliku. Njenim **Fakultativnim protokolom o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji** države članice su se obavezale da zabrane prodaju djece, dječju prostituciju i dječju pornografiju, određeno je značenje pojmova „prodaja djece“, „dječja prostitucija“ i „dječja pornografija“, te određena djela i aktivnosti koje, kao minimum, moraju biti obuhvaćena krivičnim zakonom.

Za suzbijanje trgovine ljudima važne su i konvencije Međunarodne organizacije rada, posebno **Konvencija broj 29 o prinudnom ili obveznom radu**, koja sadrži definiciju pojma „prinudni ili obvezni rad“ i **Konvencija broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječjeg rada**, koja sadrži definiciju pojma „najgori oblici iskorištavanja dječjeg rada“.

Također, postoje i određeni dokumenti koji nisu obavezujući za BiH, ali su neophodni za identifikaciju međunarodnih standarda, poput **Direktive 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti njenih žrtava te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2002/629/PUP**, kao i **Preporučeni principi i smjernice za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima (2002)** Visokog komesara UN za ljudska prava.

2.2. Pravni okvir u Bosni i Hercegovini

Imajući u vidu specifičnost ustavnog uređenja BiH, oblast trgovine ljudima se uređuje na četiri nivoa vlasti - državnom, entitetskim i na nivou Brčko Distrikta. U skladu s postojećom podjelom nadležnosti u krivičnopravnoj oblasti u BiH postoje četiri krivična zakona:

1. **Krivični zakon Bosne i Hercegovine** (u daljem tekstu KZ BiH),
2. **Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine** (u daljem tekstu: KZ FBiH),
3. **Krivični zakonik Republike Srpske** (u daljem tekstu: KZ RS) i
4. **Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine** (u daljem tekstu: KZ BD BiH)

Sva četiri krivična zakona propisuju krivično djelo trgovine ljudima, ali i druga povezana djela, međutim ono nije definirano na jedinstven način što je bio cilj prethodno pomenutih međunarodnih mehanizama.

Također, pravila postupanja u okviru krivičnog postupka u krivičnim stvarima, kao što su krivična djela trgovine ljudima propisana su u zakonima o krivičnom postupku na nivou

države, entiteta i distrikta. Ipak, pravni okvir nije usklađen sa međunarodnim normama i standardima u borbi protiv trgovine ljudima.

BiH nema posebno uspostavljenu legislativu samo za žrtve trgovine ljudima, već se zaštita za žrtve trgovine ljudima ostvaruje kroz zakone kojima su regulisana i druga djela kao i postupanja za sva druga djela.

U domaći pravni okvir za suprotstavljanje trgovini ljudima ulaze i posebni zakoni posvećeni oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

U FBiH to je Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, u RS je to Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, a u Brčko Distriktu Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine.

Procesnopravni aspekti u predmetima iz oblasti trgovine ljudima su regulisani zakonima o krivičnom postupku, i to: Zakonom o krivičnom postupku BiH (u daljem tekstu: ZKP BiH), Zakonom o krivičnom postupku FBiH (u daljem tekstu: ZKP FBiH), Zakonom o krivičnom postupku RS (u daljem tekstu: ZKP RS) i Zakonom o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH (u daljem tekstu: ZKP BD BiH).

U FBiH je donesen i poseban Zakon o suzbijanju korupcije i organiziranog kriminala u Federaciji Bosne i Hercegovine, kojim je uređeno osnivanje Posebnog odjela Federalnog tužiteljstva i Posebnog odjela Vrhovnog suda FBiH, koji je, između ostalog, nadležan za krivična djela Udruživanje radi činjenja krivičnih djela iz člana 340. KZ FBiH i Organizirani kriminal iz člana 342. KZ FBiH, uključujući time sva krivična djela koja je učinila grupa za organizirani kriminal. Pored odredaba o stvarnoj i mjesnoj nadležnosti za pojedina krivična djela iz KZ FBiH, ovaj Zakon sadrži neke procesne odredbe koje mogu biti značajne za procesuiranje krivičnog djela Organizirani kriminal u vezi sa krivičnim djelom trgovine ljudima.

Zakonima o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku u FBiH, RS i BD BiH je propisan način postupanja prema maloljetnim učiniteljima krivičnih djela pa i krivičnog djela trgovine ljudima. Ovi zakoni sadrže i materijalnopravne i procesnopravne odredbe koje se primjenjuje na maloljetne učinitelje krivičnih djela, kao i odredbe o krivičnom postupku protiv učinitelja određenih krivičnih djela, propisanih krivičnim zakonom, kada se u krivičnom postupku kao oštećeni pojavljuje dijete i maloljetna osoba.

Za procesuiranje krivičnih djela trgovine ljudima značajni su zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BiH, FBiH i BD BiH, dok je u RS je ta materija regulirana Zakonom o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku, dok je pred Sudom BiH materija zaštite svjedoka u krivičnim postupcima regulirana Zakonom o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini.

Tim zakonima su uređene mjere koje osiguravaju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u postupcima koje vode sudovi i tužiteljstva u BiH.

Način i postupak pružanja međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima uređen je Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći.

Zakonom o strancima (u daljem tekstu: ZOS) je regulisan privremeni boravak iz humanitarnih razloga za strance koji ne ispunjavaju opće uvjete za odobrenje boravka ako su žrtve trgovine ljudima, kao i neka pitanja statusa stranaca koji su učestvovali u trgovini ljudima. Također, ovaj zakon propisuje otkazivanje boravka stranca u BiH ako organizira ili je u vezi s organiziranjem nezakonitog ulaska, boravka ili izlaska pojedinca ili grupe u ili iz BiH ili ako organizira ili na bilo koji način učestvuje u trgovini ljudima.

U skladu sa članom 104. stav 2. ZOS, Ministarstvo sigurnosti BiH donijelo je Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima (u daljem tekstu: Pravilnik), kojim su utvrđena pravila i standardi u postupanju kao i druga pitanja u vezi sa prihvatom, oporavkom i povratkom stranca žrtve trgovine ljudima.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH donijelo je Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana BiH (u daljem tekstu: Pravila).

Pravilima su utvrđena načela i zajednički standardi rada koji se odnose na postupak identifikacije, organizaciju zaštite i pomoći, primarnu i sekundarnu prevenciju i ostale aktivnosti u vezi sa zaštitom i pružanjem pomoći žrtvama trgovine ljudima i svjedocima žrtvama trgovine ljudima državljana BiH, a koja su obavezna provoditi nadležne institucije u BiH i ovlaštene organizacije. Među nadležnim institucijama su organi unutarnjih poslova, tužiteljstva i sudovi.

III METODOLOGIJA PRAĆENJA

U skladu sa desetogodišnjom praksom monitoringa sudskih postupaka u predmetima rodno zasnovanog nasilja i uspostavljenim povjerenjem sa sudovima u BiH, nastavile smo sa dobrom praksom koja je uključivala fer i korektan odnos sa istim.

Sudovima u BiH upućena je molba za dostavljanje presuda koje se odnose na oblast trgovine ljudima gdje je žrtva-oštećena osoba ženskog spola, za period 2014-2019. godine.

Prikupljanje podataka vršeno je u periodu decembar 2019. – mart 2020. godine. Osim prikupljanja presuda vršen je i uvid u predmete na sudovima sa kojima Centra ženskih prava ima potpisane Protokole o saradnji, koje je odobrilo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH.

Molba za saradnju i dostavljanje podataka upućena je na 23 suda u Bosni i Hercegovini i to:

- Sud Bosne i Hercegovine;
- Općinski i kantonalni sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine: KS i OS Zenica, KS i OS Sarajevo, KS i OS Tuzla, KS i OS Bihać, KS Novi Travnik, OS Bugojno;
- Osnovni i okružni sudovi u Republici Srpskoj: OS i OKS Banja Luka, OS i OKS Doboje, OS i OKS Trebinje, OS i OKS Bijeljina, OS Višegrad, Okružni sud Istočno Sarajevo;
- Brčko Distrikt BiH: Apelacioni i Osnovni sud Brčko Distrikt.

Do početka izrade ove analize Općinski sudovi u Bugojnu, Bihaću i Tuzli nisu odgovorili na naš dopis, a Okružni sud u Banjaluci nas je 22.01.2020. obavijestio da trenutno nije u

mogućnosti dostaviti tražene informacije u vezi sa vođenjem i pravosnažno okončanim postupcima za krivična djela trgovina ljudima gdje su žrtve-oštećena osoba ženskog spola.

Sa ostalim sudovima, nastavljena je dobra i korektna saradnja koju smo imale i tokom praćenja predmeta iz oblasti rodno zasnovanog nasilja, što ukazuje na značajnu podršku sudova za saradnju.

Podaci dobijeni prikupljanjem krivičnih predmeta su u cjelosti anonimizirani, od faze prikupljanja podataka (kroz spise predmeta), preko popunjavanja obrazaca koji su koristili za analizu.

3.1. Pristup sudovima

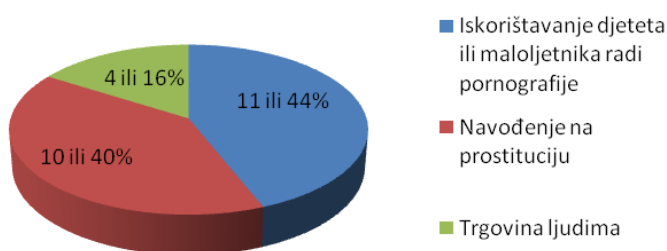
Proces je podrazumijevao prikupljanje, verifikaciju i stavljanje prikupljenih podataka u funkciju, kroz popunjavanje unaprijed pripremljenih i jedinstvenih pojedinačnih izvještaja nakon uvida u spis predmeta.

Monitorke su vršile monitoring putem zaprimanja i analize presuda po krivičnim predmetima, ali i uvidom u spise predmeta (pristup optužnicama i presudama) kao i prikupljanje arhivirane građe za krivične predmete koji su bili u fokusu analize.

Analizom je obuhvaćena struktura izrečenih presuda, struktura izrečenih sankcija, olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, struktura upućivanja oštećene sa ostvarivanjem imovinskopravnog zahtjeva (u daljem tekstu IPZ) na parnični postupak, upoznavanje oštećene sa pravom na izjavljivanje žalbe na odluku o IPZ, postavljanje IPZ u toku krivičnog postupka, te postupanje tužitelja po obavezujućim odredbama Krivičnog zakona da prikuplja dokaze koji su od značaja za odluku o IPZ u toku krivičnog postupka

IV STRUKTURA ANALIZE

Praćeni predmeti razvrstani po krivičnim djelima

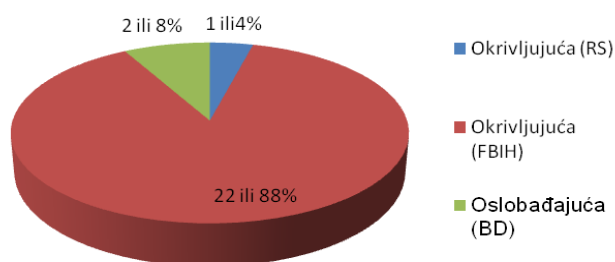
Tabelarni prikaz praćenih predmeta

Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	11
Navođenje na prostituciju	10
Trgovina ljudima	4
UKUPNO	25

4.1. Kaznena politika

Od 25 analiziranih predmeta, u većini predmeta izrečena je okrivljujuća presuda.

Vrste izrečenih sankcija po entitetu/distriktu

Oslobađajuće presude su izrečene u dva predmeta koji su vođeni radi činjenja krivičnog djela Trgovina ljudima iz člana 207. a. st. 1 i st. 2 KZ BD BiH.

U oba predmeta su oštećene maloljetne osobe koje su sa imovinskopravnim zahtjevom upućene na parnični postupak, ali poukom o pravnom lijeku nisu upoznate da imaju pravo izjavljivanja žalbe zbog odluke suda o IPZ.

- ❖ U predmetu vođenom radi činjenja dva krivična djela Trgovina ljudima iz člana 207. a. st. 1 i člana 207. a. stav. 2 KZ BD BiH, optuženi se oslobađa od optužbe da je

počinio krivično djelo trgovina ljudima, te se oštećena sa imovinskopравnim zahtjevom upućuje na parnični postupak. Tužilaštvo u toku postupka nije dokazalo činjenice iz dispozitiva optužnice, pa je sud optuženog oslobodio optužbe.

- ❖ *U predmetu vođenom protiv optuženog kao saizvršioca krivičnog djela Trgovina ljudima sud je donio oslobađajuću presudu, jer sud nije mogao utvrditi da je optuženi izvršio bilo koju od radnji koja mu se stavlja na teret odnosno da je postupao kao saizvršilac, te tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi sa svojim ocem svakodnevno odvezio oštećenu sa njeno troje malodobne djece na različite destinacije da prose te da su oštećena i njeno troje mlđb. djece optuženom i njegovom ocu davali novac na ime duga, kao i da je optuženi taj novac i primao. Takođe tužilaštvo nije dokazalo ni da je optuženi nakon što je njegov otac otišao u zatvor prijetnjama upotrebe sile da će pobiti oštećene, da će silovati oštećenu, i njenu mlđb. kćerku, prisiljavao da mu donosu i predaju sav zarađeni novac. U konačnici, usljed nedostatka dokaza, sud je optuženog oslobodio od optužbe, oštećena je sa imovinskopравnim zahtjevom upućena na parnični postupak.*

4.2. Vrsta izrečenih sankcija

a. Mjere upozorenja

Uslovna osuda je izrečena u ukupno 8 predmeta, od čega je u sedam postupaka predmet optužnice krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, a jedan postupak je vođen u vezi sa krivičnim djelom Navođenje na prostituciju.

Uslovne osude preovladavaju za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, te od ukupno 11 analiziranih predmeta koji su vođeni po optužnicama za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika, mjera upozorenja uslovna osuda je izrečena u sedam predmeta.

Utvrđene kazne zatvora, u predmetima u kojima su izrečene uslovne osude su relativno niske, pa tako za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika utvrđene su kazne zatvora do godinu dana, a za krivično djelo Navođenja na prostituciju je utvrđena kazna zatvora u trajanju od dvije godine.⁴

---

⁴ Odredbom člana 211. st. 1) KZ FBiH je propisano da onaj ko dijete ili maloljetnika snimi radi izradbe fotografija, audiovizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili raspačava ili prikazuje takav materijal, ili te osobe navede na učestvovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina. Odredbom člana 175. 2) KZ RS propisano je da onaj ko neovlašteno snimi, proizvede, nudi, čini dostupnim, distribuira, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili za drugoga, prodaje, daje, prikazuje ili posjeduje dječiju pornografiju ili joj svjesno pristupa putem računarske mreže, kazniće se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Odredbom člana 208. st. (1) KZ BD je propisano da onaj ko dijete ili maloljetnika snimi radi izradbe fotografija, audiovizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili rastura ili prikazuje takav materijal, ili ta lica navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina. Kazne zatvora koje su izrečene za krivično djelo Navođenje na prostituciju kreću se u rasponu od 6 mjeseci do tri godine i 6 mjeseci.

Odredbom člana 210. st. (1) KZ FBiH je propisano da onaj ko radi ostvarenja koristi navodi, potiče ili namamljuje drugog na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga, ili bilo

Vrijeme provjeravanja za izrečene uslovne osude varira od slučaja do slučaja.

U dva predmeta KD Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije vrijeme provjeravanja je bilo godinu dana, u dva dvije godine, u tri predmeta tri godine, dok je za KD Navođenje na prostituciju, vrijeme provjeravanja bilo četiri godine. Navedeno ukazuje na nedosljednu primjenu Krivičnih zakona na cijelom području BiH.

Dalje je uočeno da su oštećene samo u jednom predmetu, i to za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika, upućene na parnični postupak radi ostvarivanja IPZ ali nisu poučene o pravu na izjavljivanje žalbe na odluku o imovinskopravnom zahtjevu.

U preostalih sedam predmeta oštećene nisu uopće prepoznate, niti su upućene na parnični postupak radi IPZ, niti su u pouci o pravnom lijeku poučene o pravu na žalbu na odluku o imovinskopravnom zahtjevu.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju, počinitelj je kriv što je u periodu od januara do početka marta 2010. godine, radi ostvarenja imovinske koristi učestvovao u organiziranju i vođenju pružanja seksualnih usluga koje je pružala ženska osoba odnosno oštećena, licima koje je njen muž pronalazio putem oglasa objavljenih u erotskim glasilima koja izlaze na području kantona, na način da je čuvao u drugoj sobi mldb. sina i pazio da ko od mušterija ne naudi oštećenju, a za što mu je plaćano 5,00 KM po mušteriji, te mu je izrečena uvjetna osuda kojom mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od dvije godine, a koja kazna se neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od četiri godine od dana pravomoćnosti ne počini novo krivično djelo. U ovom predmetu ženska osoba koja je pružala seksualne usluge drugim licima nije prepoznata kao oštećena, nije upućena na parnični postupak niti je ista poučena o pravu na izjavljivanje žalbe na presudu u dijelu odluke o IPZ. U obrazloženju presude sud uopće ne pominje oštećenu, ne navodi da li je imala punomoćnika za IPZ i da li je postavila IPZ, da li je upoznata o svojim pravima, da li je imala podršku Odjela za podršku svjedocima u sudnici, kao i da li je imala status ugroženog svjedoka ili svjedoka pod prijetnjom. Ono što je dalje karakteristično za ovaj predmet je da sud kod odlučivanja o vrsti i visini kazne koju će izreći optuženom na strani optuženog nije našao otežavajuće okolnosti.*
- ❖ *U predmetu u kojem je počinitelj, policijski službenik Granične policije, a koji je oštećenju prijetio da povuče prijavu podnesenu protiv njega, te je oštećenju nanio povrede kvalifikovane kao lake tjelesne povrede, je oglašen krivim za činjenje krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, Nasilničko ponašanje te nanošenje Lakih tjelesnih povreda, pa mu je izrečena uvjetna osuda kojom mu se utvrđuje jedinstvena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci, a koja kazna se neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od dvije godine od*

---

na koji način učestvuje u organiziranju ili vođenju pružanja seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Član 207 st. (1) KZ BD je propisano da onaj ko radi zarade ili druge koristi navodi, potiče ili namamljuje drugoga na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga, ili na bilo koji način sudjeluje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

dana pravomoćnosti ne počini novo krivično djelo. U ovom predmetu oštećena nije upućena na parnični postupak niti je ista poučena o pravu na izjavljivanje žalbe na presudu u dijelu odluke o imovinskopravnom zahtjevu. Ono što je karakteristično za ovaj predmet je da sud kod odlučivanja o vrsti i visini kazne koju će izreći optuženom na strani optuženog nije našao otežavajuće okolnosti, iako se radi o ovlaštenom licu - policijskom službeniku, koji ima zadatak čuvanja javnog reda i poretka BiH.

b. Kazna zatvora

Kazna zatvora izrečena je u ukupno 18 predmeta, od čega je za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije ova kazna izrečena u šest predmeta, za krivično djelo Iskorištavanje djece za pornografiju ova kazna je izrečena u jednom predmetu, za krivično djelo Navođenje na prostituciju je izrečena u devet predmeta. U dva predmeta vođena za krivično djelo trgovina ljudima izrečena je kazna zatvora.

Kazne zatvora koje su izrečene za krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije kreću se u rasponu od 3 mjeseca do 1 godinu i 6 mjeseci.

❖ *U postupku vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije počinitelj je oglašen krivim da je počinio u sticaju šest krivičnih djela –upoznavanje djeteta sa pornografijom, za koja krivična djela mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od po tri mjeseca; a pod tačkom dva presude počinio je u sticaju dva krivična djela iskorištavanje maloljetnika radi pornografije, za koja krivična djela mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od jedne godine i četiri mjeseca, pa ga je sud za navedena krivična djela osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od četiri godine. U ovom predmetu oštećene koje su navedene u dispozitivu optužnice imenom, prezimenom i datumom rođenja (djeca), i njihovog uzrasta je počinitelj bio svjestan, nisu prepoznate kao oštećene, nisu upućene na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, nisu navedene u pouci o pravnom lijeku, te nisu navedene niti na jednom mjestu u obrazloženju presude. Osuđeni u ovom predmetu je osuđivan ranije i to već pet puta.*

❖ *Takođe, vođen je i jedan postupak u vezi sa optužnicom kako slijedi:*

- *pod tačkom 1. optužnice produženo krivično djelo Spolni odnošaj djetetom iz čl. 207. stav 2. a u vezi sa čl. 203. stav 1. i čl. 55. KZ FBiH,*
- *pod tačkom 2. i 3. produženo krivično djelo Silovanje iz čl. 203. stav 2 a u vezi sa čl. 203. tačka 6. a sve u vezi sa čl. 55. KZ FBiH,*
- *pod tačkom 4. krivično djelo Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije iz čl. 211. stav 1. i 2. KZ FBiH*

U tom postupku izrečena je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 15 (petnaest) godina i 6 (šest) mjeseci. Oštećena u ovom postupku, kćerka počinitelja, nije upućena na parnični postupak radi ostvarivanja IPZ, niti se u obrazloženju presude uopće pominje da je upitana o imovinskopravnom zahtjevu. Poukom o pravnom lijeku je sud poučava da može izjaviti žalbu na presudu u dijelu koji se odnosi na odluku o IPZ, a koja znači nije ni donešena.

Odredbom člana 211. st. 1) KZ FBiH je propisano onaj ko dijete ili maloljetnika snimi radi izrade fotografija, audio-vizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili raspačava ili prikazuje takav materijal, ili te osobe navede na učestvovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Odredbom člana 175. 2) KZ RS propisano je da onaj ko neovlašteno snimi, proizvede, nudi, čini dostupnim, distribuirati, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili za drugoga, prodaje, daje, prikazuje ili posjeduje dječju pornografiju ili joj svjesno pristupa putem računarske mreže, kazniće se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Odredbom člana 208. st. 1) KZ BD je propisano da onaj ko dijete ili maloljetnika snimi radi izrade fotografija, audio-vizuelnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili posjeduje ili uvozi ili prodaje ili rastura ili prikazuje takav materijal, ili ta lica navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina

Kazne zatvora koje su izrečene za krivično djelo Navođenje na prostituciju kreću se u rasponu od 6 mjeseci do tri godine i 6 mjeseci.

Odredbom člana 210. st. 1) KZ FBiH je propisano da onaj ko radi ostvarenja koristi navodi, potiče ili namamljuje drugog na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga, ili na bilo koji način učestvuje u organiziranju ili vođenju pružanja seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

Član 207 st. 1) KZ BD je propisano da onaj ko radi zarade ili druge koristi navodi, potiče ili namamljuje drugoga na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga, ili na bilo koji način sudjeluje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

❖ *U postupku vođenom radi činjenja produženog krivičnog djela Navođenje na prostituciju optuženi koji je otac jednog djeteta je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri godine jer je radi ostvarivanja imovinske koristi upotrebom sile koja se ogleda u fizičkom povrjeđivanju udarcima po tijelu, više puta prislio na vršenje prostitucije vanbračnu suprugu licima koje je on pronalazio, pa je vanbračna supruga pod ovakvom prijetnjom pružala seksualne usluge za novac, a nakon pružanja seksualnih usluga optuženi je od nje novac uzimao. Oštećena je sa imovinskopравnim zahtjevom upućena na parnični postupak, iz razloga što krivični postupak nije pružio dovoljno dokaza za odlučivanje o istom, a utvrđivanje navedenih dokaza bi vodilo odugovlačenju krivičnog postupka.*

Kazne zatvora koje su izrečene u predmetima vođenim za krivično djelo trgovina ljudima iz člana 207. a. (1) i Krivično djelo trgovina ljudima iz člana 207. a. (2) su kazne zatvora na jednu godinu dana.

Ovdje se uočava da je odredbom člana 207a (1) KZ BD BIH propisano da će se onaj ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem

vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica kaznit će se **kaznom zatvora najmanje pet godina.**

Odredbom člana 207a (2) KZ BD BIH propisano da će se onaj ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, **kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina.**

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela trgovina ljudima, počinitelj je oglašen krivim što je, dijete prislio da radi i prosjači, te da mu predaje sav tako zarađeni novac; u protivnom bi je psihički i fizički zlostavljao, i to galamom, vrijeđanjem, psokama i prijetnjama, udarajući je rukama i nogama, prutem i produžnim kablom po raznim dijelovima tijela, kao i stavljanje u čošak da stoji, te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Oštećena je upućena da imovinskopravni zahtjev u cijelosti može ostvariti u parničnom postupku. Primjećuje se da je u ovom predmetu kao otežavajuća okolnost uzeta činjenica da je optuženi prisiljavao oštećenu starosti devet godina odnosno dvanaest godina da prosjačenjem pribavlja novac kojim je on vraćao svoje dugove i zadovoljavao osobne potrebe, ali smatramo da nije u dovoljnoj mjeri kao otežavajuća okolnost cijenjena i činjenica da je optuženi bio sklon fizičkom i psihičkom zlostavljanju mladb oštećene kada ona ne bi prosjačenjem pribavila onu količinu novca koju je on smatrao da treba.*

c. Sigurnosne mjere

Sigurnosne mjere su izrečene u ukupno 12 predmeta, od čega je u jednom predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije izrečena mjera Obavezno psihijatrijsko liječenje.

- ❖ *U postupku vođenom radi činjenja produženog krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije počinitelju je izrečena kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca, jer je posjedovao fotografije pornografskog sadržaja i maloljetnika. Počinitelju je izrečena sigurnosna mjera obavezno psihijatrijsko liječenje, a koja će trajati dok za to postoje razlozi zbog kojih je mjera izrečena, a najduže do isteka izdržavanja kazne zatvora. Mjera je izrečena iz razloga što je iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra utvrđeno da je optuženi osoba koja ima elemente izbjegavajućeg poremećaja ličnosti i da je u vrijeme učinjena krivičnog djela bio smanjeno uračunljiv, te da obzirom na strukturu ličnosti optuženog postoji mogućnost da imenovani eventualno nastavi takvu vrstu ponašanja, pa po ocjeni suda postoji opasnost da bi uzroci ovakvog mentalnog stanja optuženog mogli ubuduće djelovati da učini novo krivično djelo.*

U ukupno 11 predmeta je izrečena sigurnosna mjera oduzimanja predmeta i to: mjere oduzimanja predmeta su izrečene u 8 predmeta koji su se vodili u vezi sa krivičnim djelom Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije odnosno za krivično djelo Iskorištavanje djece za pornografiju; a u vezi sa krivičnim postupcima vođenim radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju ova mjera je izrečena u 3 predmeta.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije sud je počinitelju koji je na hard disku svog laptopa držao pohranjena dva fajla-fotografije pornografskog sadržaja sa eksplicitnim prikazom maloljetnih osoba koje svojim izgledom predstavljaju dječiju pornografiju, izrekao uvjetnu osudu kojom mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od četiri mjeseca, a koja kazna se neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od jedne godine od dana pravomoćnosti presude ne počini novo krivično djelo. Od optuženog se oduzima laptop sa hard diskom te se nalaže policijskim organima da izvrše uništenje istog, budući da se u konkretnom predmetu radi o sredstvima izvršenja predmetnog krivičnog djela.*
- ❖ *U postupku vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju, sud je optuženom izrekao kaznu zatvora u trajanju od tri godine, što je radi ostvarivanja materijalne koristi za sebe, navodio na prostituciju maloljetnu oštećenu za koju je znao da je maloljetna, na način da ju je navodio da u više navrata pruža seksualne usluge licima koje bi on pronalazio za novčani iznos, koji je novac oštećena morala njemu predavati; a na način da je putem telefona dogovarao sa oštećenom da pruža seksualne usluge u određenim objektima. Od optuženog se oduzima mobilni telefon.*
- ❖ *U predmetu vođenom protiv troje optuženih radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije sud je počiniteljima koji su posjedovali materijal pornografskog sadržaja a na kojem se nalaze maloljetna lica – fotografije na kojima su snimljene grudi, stražnjica i polni organ maloljetnih oštećenih – izrekao uvjetne osude, te su od istih oduzeti predmeti koji su nastali izvršenjem krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije i isti će se uništiti. U ovom predmetu je specifično da se ne identifikuju koji su to predmeti oduzeti od optuženih.*

Iz ovakvog stanja stvari se zaključuje da su oduzeti predmeti koji su bili namjenjeni ili upotrebljeni za izvršenje krivičnog djela, kao i predmeti koji su nastali izvršenjem krivičnog djela.

Pregled izrečenih sankcija					
SANKCIJE	%	OPIS	FBIH	RS	BD
Mjere upozorenja	33, 33	Uslovna osuda	3	1	4
Kazne	66, 67	Zatvor	11	/	7
Sigurnosne mjere		Oduzimanje predmeta	7	1	3
		Obavezno psihijatrijsko liječenje	1	/	/
UKUPNO ⁵: 38			22	2	14

⁵ **Napomena:** ukupan broj sankcija je veći od broja završenih predmeta s obzirom da je u nekoliko predmeta izrečeno više krivičnih sankcija

4.3. Zaključivanje sporazuma o priznanju krivnje

Od 25 analiziranih predmeta sporazum o priznanju krivnje je zaključen u ukupno devet: u 4 predmeta koji su vođeni radi Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, u jednom predmetu vođenom radi Iskorištavanje djece za pornografiju, te u četiri predmeta vođena radi Navođenja na prostituciju.

- ❖ *U predmetu vođenom protiv optuženog za činjenje krivičnih djela u sticaju i to:*
  - *produženo krivično djelo ugrožavanja sigurnosti iz člana 183. stav 2. u vezi sa članom 55. KZ FBiH,*
  - *krivično djelo nasilničko ponašanje iz člana 362. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ FBiH*
  - *krivično djelo iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije iz člana 211. stav 1. KZ F BiH,*

zaključen je sporazum o priznanju krivnje te je počinitelj osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od deset mjeseci. U ovom predmetu u toku priprema za glavni pretres je sudu dostavljen zaključeni sporazum o priznanju krivnje te je Sud stekao uvjerenje da je optuženi izjavu o priznanju krivnje dao dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, te da je upoznat o posljedicama priznanja krivice, uključujući posljedice vezane za naknadu štete i troškove krivičnog postupka, pa je sporazum prihvaćen. Ono što je karakteristično za ovaj predmet je da se ne navodi eksplicitno da li je oštećena upoznata sa zaključivanjem sporazuma o priznanju krivnje.

- ❖ *U postupku vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djece za pornografiju optuženom je izrečena uslovna osuda te mu se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od jedne godine i određuje da se kazna neće izvršiti ako u roku od dvije godine od dana pravosnažnosti presude ne učini novo krivično djelo. U ovom postupku je zaključen sporazum o priznanju krivice. Sud je stekao uvjerenje da je optuženi izjavu o priznanju krivice dao dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, te da je svjestan da se priznanjem krivice odriče prava na suđenje, da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći, kao i da je svjestan da ga sud može obavezati da plati troškove postupka i da oštećena ima pravo da podnese tužbu za naknadu štete. Ono što je karakteristično za ovaj predmet je da se ne navodi eksplicitno da li je oštećena upoznata sa zaključivanjem sporazuma o priznanju krivnje.*
- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju te činjenje krivičnog djela Spolni odnošaj sa djetetom, optuženi je zaključio sporazum o priznanju krivnje te osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i četiri mjeseca. U ovom predmetu je karakteristično to što je postupajuća tužiteljica izjavila da je prilikom zaključivanja sporazuma o priznanju krivnje vodila računa o olakšavajućim i otežavajućim okolnostima, te je cijnila priznanje optuženog, izraženo kajanje, da se sav događaj dešavao u periodu kad je i optuženi bio pomalo nesređen i izgubljen zbog svog života. Također, kao razlog zaključivanja samog sporazuma, tužiteljica navodi kako slijedi: „cijenili smo i okolnosti samih oštećenih za koje je nepobitno utvrđeno da su do susreta sa optuženim bile već na određeni*

način zapuštena djeca, tako da je i taj doprinos njihovih roditelja u značajnoj mjeri nas opredijelio da zaključimo sporazum“. U ovom predmetu je oštećena upoznata sa zaključenim sporazum o priznanju krivnje.

4.4. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

Analizom pomenutih predmeta uočava se da većina pisanih presuda jednostavno nabraja olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, bez daljeg objašnjenja, a zatim se daju uobičajene napomene o svrsi kazne, navodeći da će se ona ostvariti. Nedostaje adekvatna ocjena ovih okolnosti.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta i maloljetnika radi pornografije, sud je prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, na strani optuženih kao olakšavajuće okolnosti cijenio da su optuženi priznali izvršenje krivičnih djela, činjenicu da je mlad, neosuđivan, činjenicu da je jedan od optuženih otac jednog djeteta, te uz odsustvo otežavajućih okolnosti u konačnici je prema jednom optuženom izrečena kazna zatvora u trajanju od tri mjeseca, a drugom optuženom je izrečena uslovna osuda. Ono što se uočava u ovom predmetu je da sud nije cijenio otežavajuće okolnosti koje se odnose na broj prikupljenih fotografija koje prikazuju intimne dijelove tijela maloljetnih oštećenih, kao i činjenicu da su optuženi navedene radnje činili u vremenskom kontinuitetu od početka 2015. godine do kraja 2016. godine, a što sud uopće nije cijenio.*
- ❖ *U postupku vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju sud je prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, na strani optuženog kao olakšavajuće okolnosti cijenio činjenicu da je optuženi potpisivanjem sporazuma svjestan štetnosti vlastitog postupanja, da potpisivanje sporazuma doprinosi efikasnijem i ekonomičnijem vođenju postupka, raniju neosuđivanost, kao i to da je otac troje malodobne djece; a otežavajuće okolnosti sud nije našao; te je u konačnici optuženog osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine.*
- ❖ *Prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije, na strani optuženog koji se tereti za činjenje krivičnog djela Trgovina ljudima na način da je oštećenu i njenu malodobnu djecu prisiljavao da za njega prose i da njemu donose novac; sud od olakšavajućih okolnosti cijeni da je optuženi oženjen otac troje djece, a kao otežavajuće cijeni raniju višestruku osuđivanost, te u konačnici izriče kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Uočava se da sud u konkretnoj situaciji olakšavajuće okolnosti smatra naročito olakšavajućim te kaznu maksimalno ublažava na način da je ovom licu izrekao kaznu od jedne godine zatvora, iako se radi o višestrukoj osuđivanosti, te iako je krivično djelo Trgovina ljudima učinjeno i prema maloljetnim licima koja su bila prisiljena da prose, te da osuđenom donose novac, te bez obzira na činjenicu da KZ BD BiH za krivično djelo Trgovina ljudima propisuje kaznu zatvora najmanje pet godina. Kada se u međusobnu vezu dovede činjenica da je osuđeni otac troje djece, s jedne strane, a s druge strane da je prijeljnom upotrebe sile i maloljetnu djecu oštećenog takođe prisilio da za njega prose, onda je logičan*

zaključak da se olakšavajuće okolnosti koje sud našao na strani optuženog nikako nisu mogle uzeti u obzir kao naročito olakšavajuće i nisu mogle dati osnova za ublažavanje kazne zatvora, već su upravo davale osnova za suprotno postupanje suda.

Prilikom navođenja otežavajućih okolnosti sud najčešće cijeni raniju osuđivanost učinitelja, a kao što je navedeno evidentirani su i predmeti kada otežavajućih okolnosti sud nije našao.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije sud je prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije na strani optuženog cijenio kao olakšavajuće okolnosti priznanje izvršenja krivičnog djela, da je porodičan čovjek i otac četvero djece, a od otežavajućih okolnosti da je do sada osuđivan šest puta za raznovrsna krivična djela*
- ❖ *U postupku vođenom protiv optuženog radi činjenja krivičnih djela u sticaju i to Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Neprijavlivanje krivičnog djela ili učinioca i Navođenje na prostituciju, prilikom odlučivanja o vrsti i visini krivične sankcije na strani optuženog sud je cijenio kao olakšavajuće okolnosti da nije osuđivan za krivična djela, da je porodičan i da ima dvoje djece, a kao otežavajuću okolnost sud je cijenio da je izvršenjem predmetnih protivpravnih radnji ostvario obilježja u sticaju tri krivična djela, da je predmetna krivična djela izvršio kao ovlašteno lice policije koja okolnost daje posebnu težinu predmetim krivičnim djelima jer je kao ovlašteno lice policije imao zadatak čuvanja javnog reda i poretka BiH, da njegovo predmetno ponašanje ima karakter koruptivnosti kojim se ugrožavaju ili povrjeđuju temeljne vrijednosti našeg društva i iskazanu upornost u izvršenju predmetnih krivičnih djela jer su ista učinjenja sa više radnji u jednom relevantno dužem vremenskom periodu. Ovom počinitelju je izrečena kazna zatvora u trajanju od tri godine i tri mjeseca.*

Iz svega navedenog slijedi da izrečena krivičnopravna sankcija u većini predmeta nije adekvatna i istom se ne može postići svrha kažnjavanja, niti se preventivno djeluje na druge izvršioce krivičnih djela da ista ne čine, kao ni na same optužene, pa je kaznena politika, u odnosu na težinu učinjenog krivičnog djela i zaštićenog dobra, neadekvatna.

4.5. Ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva

Analizom se uočava da je u 11 predmeta oštećena upućena na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, ali ni u jednom predmetu nije upoznata sa pravom na izjavljivanje žalbe zbog odluke suda o IPZ.

To su predmeti koji su vođeni radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije i to u dva predmeta; u postupcima vođenim u vezi sa činjenjem krivičnog djela Navođenje na prostituciju oštećena je u šest predmeta upućena na parnični postupak, te u postupcima vođenim radi krivičnog djela Trgovina ljudima u tri slučaju su oštećene upućene na parnični postupak.

Prilikom upućivanja oštećenih da imovinskopravni zahtjev u cijelosti mogu ostvariti u parničnom postupku sud u obrazloženju presude za takvu odluku ne navodi razloge, već samo jednom rečenicom iste upućuje na ostvarivanje tog prava.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Trgovina ljudima, počinitelj je oglašen krivim što je, dijete od nepunih devet godina odnosno nepunih dvanaest godina života prislio da radi i prosjači, te da mu predaje sav tako zarađeni novac; u protivnom bi je psihički i fizički zlostavljao, i to galamom, vrijeđanjem, psovkama i prijetnjama, udarajući je rukama i nogama, prutom i produžnim kablom po raznim dijelovima tijela, kao i stavljanjem u čošak da stoji. Oštećena je upućena da imovinskopravni zahtjev u cijelosti može ostvariti u parničnom postupku. Obrazloženje za ovakvu odluku u dijelu presude koja se odnosi na odluku o IPZ sud ne navodi. U ovom predmetu je uočeno da u pouci o pravnom lijeku se ne pominje da oštećena ima pravo da izjavi žalbu na presudu u dijelu odluke o IPZ, a čime su u suštini prekršena njena prava na izjavljivanje žalbe drugostepenom organu.*
- ❖ *U postupku vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju, počinitelj je oglašen krivim što je radi zarade navodio i podsticao oštećenu na pružanje seksualnih usluga, pronalazio je muška lica po kafićima, dogovarao cijenu i lokaciju pružanja seksualnih usluga oštećene raznim muškim licima, gdje je oštećena pružala razne vrste usluga za novac, nakon čega je počinitelj od oštećene preuzimao tako zarađeni novac i istim raspolagao. Oštećena je upućena da imovinskopravni zahtjev u cijelosti može ostvariti u parničnom postupku. Obrazloženje za ovakvu odluku u dijelu presude koja se odnosi na odluku o IPZ sud ne navodi. U ovom predmetu je uočeno da se u pouci o pravnom lijeku ne pominje da oštećena ima pravo da izjavi žalbu na presudu u dijelu odluke o imovinskopravnom zahtjevu, a čime su u suštini prekršena njena prava na izjavljivanje žalbe drugostepenom organu.*
- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika počinitelji su oglašeni krivima, jer su posjedovali materijal pornografskog sadržaja na kojem se nalaze maloljetna lica i rasturali takav materijal, odnosno posjedovali fotografije maloljetnih ženskih osoba na kojima su snimljeni goli intimni dijelovi njihovih tijela - grudi, stražnjica, polni organ. Oštećene su upućene da imovinskopravni zahtjev u cijelosti mogu ostvariti u parničnom postupku. Obrazloženje za ovakvu odluku u dijelu presude koja se odnosi na odluku o IPZ sud ne navodi. U ovom predmetu je uočeno da sud ne navodi poimenično ko su oštećene osobe, već samo rečenicom, da se oštećene upućuju da IPZ u cijelosti mogu ostvariti u parničnom postupku, te da ih upoznaje sa tim pravom. Sud je mogao da identifikuje oštećene obzirom da su iste imenom, prezimenom i datumom rođenja navedene u dispozitivu optužnice. U ovom predmetu je takođe uočeno da u pouci o pravnom lijeku se ne pominje da oštećene imaju pravo da izjave žalbu na presudu u dijelu odluke o IPZ, a čime su u suštini prekršena njihova prava na izjavljivanje žalbe drugostepenom organu.*

U 14 analiziranih presuda uočene su dvije situacije u kojima oštećena nije upućena na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva:

Prva situacija: U 11 predmeta oštećena nije upućena na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, niti je poukom o pravnom lijeku upoznata da ima pravo na izjavljivanje žalbe.

- ❖ *Jedna od specifičnosti je vezana za predmet krivičnog djela Trgovina ljudima u kojem je počinitelj je prisiljavao oštećenog te suprugu oštećenog i njihovo dvoje maloljetne djece da za njega prose i da mu donose sav novac koji bi prošnjom zaradili. Sud je oštećenog uputio na parnicu radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva dok supruga i maloljetna djevojčica uopće nisu prepoznate kao oštećene ovim krivičnim djelom, i nisu ni upućene na parnični postupak radi ostvarivanja IPZ, niti su pravnom poukom poučene o svojim pravima.*
- ❖ *U predmetu vođenom radi krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije, u kojem su počinitelji posjedovali materijal pornografskog sadržaja na kojem se nalaze maloljetna lica, odnosno fotografije maloljetnih ženskih osoba na kojima su snimljene njihove grudi, stražnjica i polni organ, sud ne prepoznaje oštećene niti ih upućuje na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, niti su pravnom poukom poučene o svojim pravima; iako su ženske osobe čije se se grudi, stražnjica i polni organi nalazili na fotografijama koje su u posjedu počinitelja bile poznate sudu jer su označene punim imenom, prezimenom, te čak i datumom rođenja u optužnici.*
- ❖ *Počinitelj je presudom oglašen krivim za činjenje krivičnog djela Navođenje na prostituciju, međutim izrekom presude oštećena nije ni upućena na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, niti je poukom o pravnom lijeku poučena o svojim pravima; iako je u optužnici kao i u izreci presude imenom i prezimenom navedena ženska osoba koju je počinitelj radi ostvarivanja koristi navodio i poticao na pružanje seksualnih usluga.*

Druga situacija: U 3 predmeta oštećena nije ni upućena na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, ali u pouci o pravnom lijeku je upoznata da ima pravo izjavljivanja žalbe zbog odluke suda o imovinskopravnom zahtjevu. To su predmeti koji su vođeni radi krivičnog djela Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije i to dva predmeta, te jedan predmet Navođenja na prostituciju.

- ❖ *U predmetu vođenom radi činjenja krivičnog djela Navođenje na prostituciju gdje je optuženi poticao i namamljivao žensku osobu sa kojom je bio u ljubavnoj vezi na pružanje seksualnih usluga licima koje je on “obezbjedio”, sud oštećenu uopće ne prepoznaje, te je ne upućuje na parnični postupak, dok u pouci o pravnom lijeku sud navodi da OŠTEĆENI može izjaviti žalbu.*

Ovakvi primjeri ukazuju da se postupa suprotno zakonskim normama, što produbljuje problem neprepoznavanja oštećenih u krivičnom postupku i čini ga još nevidljivijim.

Niti u jednom od 25 analiziranih predmeta tužitelji nisu u toku krivičnog postupka prikupili dokaze koji su od značaja za odluku o imovinskopravnom zahtjevu, iako je to obaveza tužitelja propisana odredbama člana 43. i člana 107. ZKP RS; odredbama člana 45. i 211. ZKP FBiH; te odredbama člana 35. i 197. ZKP DB BiH.

V ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analizom krivičnih predmeta u oblasti trgovine ljudima evidentna je potreba za drugačijim pristupom zaštiti i zastupanju interesa žrtava od dosadašnjeg, kao i za većim uključenjem specijaliziranih servisa podrške u pružanju pravne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima.

U pojedinim predmetima oštećene se ne poučavaju čak ni o pravu na žalbu u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Na ovaj način oštećenima se otežava put do ostvarivanja bilo kakve satisfakcije za učinjeno krivično djelo, **prvo** jer nisu ni prepoznate kao oštećene, a **drugo** jer nisu ni upoznate sa pravom na izjavljivanje žalbe na odluku o imovinskopravnom zahtjevu.

Kroz analizu predmeta moguće je razlikovati tri situacije:

Prva situacija je gdje su u pouci o pravnom lijeku oštećene upoznate sa pravom žalbe na odluku o imovinskopravnom zahtjevu, ali se tokom postupka i u obrazloženju presude uopće ne navode kao oštećene. Tu se osnovano otvara pitanje na koji način da se efektivno žale, jer u postupku nisu prepoznate kao oštećene.

Druga situacija koja je moguća je da su oštećene prepoznate tokom postupka kao oštećene i upućene na parnični postupak radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva. Međutim suočavaju se sa povredom prava na obrazloženu sudsku odluku jer ih sud ne poučava o pravu na žalbu na odluku o imovinskopravnom zahtjevu, a što je grubo kršenje ionako malog broja prava koje oštećene imaju pred sudom, te se na taj način oštećenima onemogućava da se o odluci o imovinskopravnom zahtjevu odlučuje pred drugostepenim sudom, odnosno onemogućene su da ukazuju na eventualane povrede koje se dese pred prvostepenim sudom u dijelu koji se odnosi na odluku o IPZ te na prava oštećenih.

Treća situacija, i najgora, je da oštećene pred sudom nisu ni prepoznate kao oštećene niti su u pouci o pravnom lijeku upoznate sa pravom izjavljivanja žalbe na odluku o IPZ, čime im u krivičnom postupku nije priznato niti jedno pravo.

Opći izazov sa kojim se oštećene susreću je da su **obrazloženja presuda**, u dijelovima koji se odnose na izjave koje su oštećene dale u Ministarstvima unutrašnjih poslova, veoma štura. Sud te izjave čak i ne interpretira, niti navodi njihovu sadržinu tako da su oštećene suočene i sa povredom postupka koja se odnosi na pravo na obrazloženu sudsku presudu - jer se postavlja pitanje kako da se efektivno žale ukoliko u obrazloženju presude sud čak i ne navede sadržaj izjava oštećenih lica koje su date pred organima MUP, ili u Tužilaštvu, odnosno ukoliko se u obrazloženju presuda ne navodi da li je ispoštovano pravo oštećene osobe na punomoćnika, pravo na iznošenje završnog izlaganja, pravo na postavljanje imovinskopravnog zahtjeva.

Za ovakva postupanja suda i kršenja obavezujućih odredbi krivičnih zakona u BiH nema nikakvih sankcija, dok se oštećenima u suštini uskraćuju prava koja im po zakonu pripadaju.

S tim u vezi, primijećuje se da **presude sudova nisu dovoljno obrazložene u dijelu koji se odnosi na prava oštećenih lica, posebno kada su u pitanju maloljenti oštećeni.**

U presudama **izostaju obrazloženja koja se odnose na to da li su maloljetne oštećene saslušane u prisustvu optuženog, da li putem audiovizuelnih sredstava, da li uz stručnu pomoć psihologa** pa se ne može ni spoznati da li je ispoštovana obaveza obazrivog postupanja i saslušanja svjedoka u slučajevima saslušanja maloljetnih osoba, naročito oštećenih krivičnim djelom, a sve kako to saslušanje ne bi štetno uticalo na psihičko stanje maloljetne osobe.

U jednom od analiziranih predmeta psihologinja je utvrdila da se radi o djetetu koje intelektualno funkcioniše ispod svog kalendarskog uzrasta kao posljedica nestimulativnih uslova življenja, socijalne depriviranosti i psihičke i senzorne destimulacije, kasni u psihomotornom razvoju, nema adekvatne norme ponašanja, socijalne i emocionalne zrelosti koje su adekvatne za ovaj uzrast. Dalje je utvrđeno da oštećena nema dovoljne kognitivne kapacitete da shvati djelo koje je nad njom učinjeno niti je dovoljno psihofizički zrela ličnost da shvati pojam „braka“, pa je očito bilo potrebno da se saslušanje ove oštećene izvrši uz stručnu pomoć psihologa. **Međutim** u obrazloženju presude **se ne navodi** da li je saslušanje izvršeno uz stručnu pomoć psihologa, a uz poštivanje obaveze obazrivog postupanja i saslušanja maloljetne oštećene.

U situacija kada su oštećene maloljetna lica, a sud ih upućuje na ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u parničnom postupku, sud isoušta iz vida da se radi o maloljetnim licima, te sud ne navodi da se oštećena putem zakonske zastupnice ili zastupnika upućuje na parnični postupak. Taj propust suda bi dalje takođe mogao da predstavlja problem aktivne legitimacije u parničnom postupku za oštećenu koja ako je maloljetna mora biti zastupana po zakonskoj zastupnici ili zastupniku, odnosno roditeljima.

Propusti načinjeni u obrazloženjima presuda otežavaju oštećenima izjavljivanje žalbe te ostvarivanje njihovih prava, što znači da ovakva postupanja suda u predmetima iz oblasti krivičnih djela Trgovina ljudima dodatno otežavaju položaj oštećenih na način da na oštećene ostavljaju brojne psihičke posljedice kao što su osjećaj poniženja, očaja, posttraumatskog stresnog poremećaja.

Analiza je pokazala da izrečene sankcije nisu adekvatne posljedicama izvršenog krivičnog djela, imajući na umu traume koje su oštećene preživjele i sa kojima će se ponovo suočavati u daljem postupku povodom ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, kao i činjenicu težine počinjenog krivičnog djela i stepena ugroženosti zaštićenog dobra.

Navedenom u prilog govori činjenica o broju zaključenih sporazuma o priznanju krivnje u provedenim krivičnim postupcima za djela iz oblasti trgovine ljudima, kao i činjenica da su sudovi u nekoliko slučajeva izrekli uslovne osude, cijeneći navedenu mjeru kao *adekvatnu nastaloj posljedici*, težini počinjenog krivičnog djela i stepena ugroženosti zaštićenog dobra.

Sudovi ne pridaju nikakvu važnost činjenici da su pojedina krivična djela, kao npr. trgovina ljudima, učinjena prema maloljetnim licima, te se ta okolnost uopće i ne cijeni, a posebno se ne uzima kao otežavajuća okolnost, što je naročito zabrinjavajuće.

Prilikom odmjerenja vrste i visine krivičnopravne sankcije, znatno češće se uzimaju u obzir olakšavajuće okolnosti i to bez posebnog obrazloženja.

Pri tome, navedene relevantne okolnosti navode se u dosta slučajeva šablonski, gotovo mehanički, bez obrazlaganja zbog čega su konkretne okolnosti uzete kao olakšavajuće (najčešće) ili otežavajuće, te u kojoj mjeri su uzete u obzir prilikom odmjerenja krivičnopravne sankcije.

Ovdje svakako navodimo primjer okolnosti da se optuženi percipira kao „*porodični čovjek*“. Naime, u više slučajeva uočeno je prihvatanje da je počinitelj porodični čovjek navedena kao olakšavajuća okolnost. Porodično stanje i shvatanja počinitelja kao porodičnog čovjeka problematično je onda kada se kao žrtve njegovog ponašanja u činjenju krivičnih djela iz oblasti Trgovine ljudima javljaju upravo djeca ili žena, što je najčešće slučaj, pa kvalifikaciji ovakve okolnosti kao olakšavajuće treba pristupiti naročito oprezno. Naime logičnije bi bilo da se upravo okolnost da optuženi ima ženu i djecu uzme kao otežavajuća okolnost, a obzirom na posljedice koje njegovo zabranjeno ponašanje i djelovanje proizvodi.

Trenutnim postupanjem suda svakako se ne šalje odgovarajuća poruka počinitelju, koji nije suočen sa ozbiljnošću i posljedicama svoga ponašanja.

Također, postoje situacije gdje je kao olakšavajuća okolnost navedena starost optuženog, to jest ponekad je to starija dob, ponekad mlađa. U svakom slučaju, nije jasno na koji način je sud došao do ubjeđenja da počinitelja treba blaže kazniti, niti kako to da se različite dobi uzimaju kao olakšavajuće, što vodi apsurdnom zaključku da praktično bilo koja dob počinitelja može biti uzeta kao olakšavajuća okolnost.

Susrećemo se i sa situacijama da sud previše olako uzima kao olakšavajuću okolnost raniju neosuđivanost optuženih, te je neosuđivanost u većini slučajeva osnov za ublažavanje zapriječene kazne, a što ne doprinosi ostvarivanju svrhe generalne i specijalne prevencije počinitelja krivičnih djela iz oblasti trgovine ljudima.

Kao olakšavajuća okolnost se svakako navodi i priznanje izvršenja krivičnog djela kao i potpisivanje sporazuma o priznanju krivnje, a čega su optuženi itekako svjesni.

Tokom monitoringa je utvrđeno da ni u jednom predmetu nije odlučeno o imovinskopravnom zahtjevu u toku krivičnog postupka, nego su sudovi pribjegavali, sada već ustaljenoj, negativnoj praksi upućivanja žrtava/oštećenih na parnicu. Pa iako krivično zakonodavstvo u BiH predviđa da se imovinskopravni zahtjev može podnijeti i u toku krivičnog postupka, više je nego očito da tužitelji ne postupaju u skladu sa zakonom i ne izvršavaju obavezu prikupljanja dokaza za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Štaviše, u većini slučajeva, u kojima je zaključen sporazum o priznanju krivnje, iz predmeta se ne vidi da je tužitelj oštećene uopće upoznao sa ostvarivanjem imovinskopravnog zahtjeva, a što predstavlja jedan od uslova za prihvatanje sporazuma, niti da je sud uopće cijenio taj uslov, na što je zakonom obavezan.

VI PREPORUKE

- 1) Provesti obavezujuće informativno-edukativne seminare za sve profesionalce koji su na bilo kakav način uključeni u sistem podrške žrtvama trgovine ljudima.
- 2) Uspostaviti kontinuiran program senzibilizacije svih u lancu zaštite, uposlenika institucija u sistemu koje su kontaktu sa žrtvama trgovine ljudima, uključujući sudije, tužioce, policiju, centre za socijalni rad, zdravstvene institucije itd., kako bi se obezbijedio rodno specifičan pristup i prevenirale potencijalne predrasude i stereotipi koji vladaju o žrtvama trgovine ljudima, a naročito ženama u trgovini ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.
- 3) Kreirati metodologiju i institucionalne pretpostavke za jedinstveno vođenje evidencija o broju i strukturi prijavljenih djela iz oblasti Trgovine ljudima u kojima su žrtve osobe ženskog spola.
- 4) Apelirati na sudove da u obrazloženju presuda koriste Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.
- 5) Potrebno je izbjegavati mehaničko navođenje olakšavajućih i otežavajućih okolnosti, te praktcirati detaljna i jasna obrazloženja ovih okolnosti i načina na koji su one uticale na blaže kažnjavanje počinitelja, uz pažljivu procjenu osiguranja specijalne i generalne prevencije.
- 6) Potrebno je inicirati promjenu kaznene politike i stava sudija i tužilaca da se Sporazumom o priznanju krivice postiče svrha kažnjavanja u pogledu krivičnih djela trgovine ljudima, kroz zakonodavne zahvate i edukacije.
- 7) Dosljednija primjena Zakona o krivičnom postupku kada je u pitanju postavljanje imovinskopravnog zahtjeva u toku krivičnog postupka i izbjegavanje prakse upućivanja oštećenih/žrtava na parnični postupak.
- 8) Potaknuti sudove i tužilaštva da odlučuju o imovinskopravnom zahtjevu u okviru krivičnog postupka.
- 9) Potrebno je uvesti obaveznu praksu da se uz poziv za saslušanje svjedoka šalje i obrazac sa jasnom poukom o pravu na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva.
- 10) Potrebno je da oštećene u toku krivičnog postupka za krivična djela iz oblasti Trgovine ljudima imaju pravo na usluge pružalaca besplatne pravne pomoći, koji bi bili uz njih tokom cijelog postupka - kako pred sudom tako i pred organima MUP, Tužilaštva - te koja bi im ukazala na sam tok svakog od ovih postupaka, upoznala ih sa njihovim pravima, naročito pravom na ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva.

**BALKANS
ACT
NOW!**

OVA PUBLIKACIJA NASTALA JE U OKVIRU PROJEKTA KOJI JE FINANSIJSKI PODRŽAN OD STRANE EVROPSKE UNIJE. SADRŽAJ OVOG DOKUMENTA ISKLJUČIVA JE ODGOVORNOST KORISNIKA I NI POD KOJIM SE USLOVIMA NE MOŽE SMATRATI DA ODRAŽAVA STAVOVE EU.